

Вікторія ГУДЕНКО,

*учитель-методист,
учитель української мови і літератури
Комунального закладу «Ладанський ліцей»
Ладанської селищної ради*

РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5 КЛАСІ НУШ

«У моїх дітей, звичайно, буде комп'ютер, але перш за все вони отримають книги», – один з найвідоміших висловів Білла Гейтса. Які правильні слова! Справді, книга – це все: джерело інформації, естетична насолода, розвиток розумових здібностей, любов, милосердя, минуле, теперішнє і майбутнє.

Умови сучасного світу зробили доступ до інформації нескінченно легшим, але це призвело до ослаблення інтересу до читання. Відбувається не тільки відчуження молоді від книг, але й занепад загальної книжкової культури.

Розвиток читацької компетентності школяра є актуальною педагогічною проблемою, оскільки в умовах розвитку інформаційних технологій помітним є згасання інтересу учнів до художнього слова, що негативно позначається на їхньому подальшому розвитку й житті в сучасному світі.

Читання є найважливішим способом засвоєння базової інформації, специфічною формою комунікативно-пізнавальної діяльності особистості, одним із основних чинників її саморозвитку, тому ефективність читання визначається рівнем сформованості читацької компетентності як пріоритетного компонента загальноосвітньої підготовки школярів.

Читацька компетентність – здатність особи широко розуміти текст як частину повсякденного життя й навчальної діяльності, шукати нову інформацію, відтворювати та використовувати її, інтерпретувати зміст і формулювати умовиводи, осмислювати й оцінювати зміст і форму тексту тощо.

У ході адаптаційного циклу навчання учні п'ятих класів мають навчитися застосовувати основні види читання текстів (цілісних, перерваних, змішаних),

усвідомлено користуватися основними складниками джерела інформації та сприймати тексти, зважаючи на контекст створення та читацьке сприйняття.

Держстандартом визначено, що школярі мають навчитися визначати в тексті основні проблеми, пов'язувати їх з життєвим досвідом, розрізняти головну та другорядну інформацію, порівнювати окремі елементи тексту, інтегрувати інформацію, подану в різні способи (словесну, графічну, числову тощо) у межах одного або кількох текстів, робити висновки на основі аналізу тексту [1].

Читацька компетентність є результатом виховання й освіти. Відповідальними за формування читача є родина й школа, а особливо вчитель-наставник, який має зацікавити школярів змістом навчальної інформації, тобто мають бути продумані елементи новизни та інтриги. Варто надихати учнів на самостійне читання, допомагати обирати книги, що відповідають їхнім інтересам, дискутувати над порушеними проблемами, аналізувати прочитані твори. У центрі уваги повинен бути розвиток любові до читання, а не лише виконання механічних завдань. На уроці має панувати така атмосфера, у якій читання стає захопливим процесом, а не обов'язком.

Важливо постійно стимулювати інтерес до читання та розвивали критичне мислення здобувачів освіти, щоб учні були готові до життя в сучасному світі.

Учитель літератури повинен розвивати інтерес до створення постійної потреби в читанні; навчити дітей обирати літературу, враховуючи вікові та особистісні інтереси; створити належні психолого-педагогічні умови школярам для сприйняття розуміння та оцінки прочитаного; забезпечити певні знання учнів з теорії та історії літератури, літературної критики; формувати навички аналізу художнього твору; організувати дослідницьку роботу школярів; розвивати усне та писемне мовлення; працювати над постійним удосконаленням естетичного смаку учнів [2].

Розвиток навичок читання, аналізу та інтерпретації текстів – головне завдання вчителя літератури. Підтримка та розвиток літературної культури учнів стають ключовими завданнями вчителя літератури. Виклики для вчителя літератури в сучасному світі вимагають креативності, адаптації та розуміння потреб сучасних учнів.

На уроках літератури доцільно використовувати різні форми проведення уроків. Це і читацькі конференції, літературні вітальні, тематичні виставки, присвячені творчості письменників, «віртуальні екскурсії», ігри-практикуми, вікторини, квести, конкурси на кращого знавця літературного твору.

Методично доцільними є такі етапи проведення уроку літератури:

- мотивація (залучення) до читання;
- сприйняття (читання з розумінням) художнього твору;

- робота з текстом, що спонукає учнів будувати власні усні або письмові висловлювання на його основі;
- спостереження за мовними та літературними явищами, збагачення словникового запасу учнів;
- презентація результатів індивідуальної та/або групової роботи над компетентнісно орієнтованими завданнями; рефлексія, самооцінювання.

Важливою умовою розвитку читацької компетентності учнів на уроках літератури є урізноманітнення прийомів навчання, видів роботи, які виконують учні. Поєднання традиційних та інноваційних методик у процесі розвитку читацької компетентності школярів сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, формує свідоме ставлення до нього, допомагає поглибленому сприйняттю художнього твору, розвиває навички критичного мислення, спілкування, творчого пошуку.

Для розвитку читацької компетентності варто використовувати факти з життя видатних людей, наприклад, Томас Алва Едісон (американський науковець і винахідник) читав одразу 2-3 рядки й запам'ятовував текст мало не сторінками, а Оноре де Бальзак (французький романіст і драматург) прочитував роман у двісті сторінок за півгодини; ігрові прийоми «Знайди у тексті про...», «Віднови послідовність подій»; розгадування кросвордів; проведення літературних диктантів, вікторин; обговорення проблемних ситуацій; створення фанфіків і коміксів; переказування за ілюстраціями; складання літературних пазлів; створення рекламних роликів, буктрейлерів, презентацій, колажів, лепбуків, ментальних карт, ілюстрацій, віртуальних сторінок письменників у соціальних мережах; запис відеороликів, у яких учні розповідають про улюблену книгу, чого вона їх навчила, запрошують до читання вчителів та батьків тощо.

Читання має бути креативним і сучасним. Його основне завдання – мотивація учнів, виховання в них споконвічних духовних цінностей. Тому на уроках літератури варто використовувати кольорове читання, читання ланцюжком, читання з позначками, читання із зупинками, спрямоване читання (мета – формувати уміння цілеспрямовано читати навчальний текст, ставити проблемні запитання, вести обговорення в групі), читання в парах (мета – розвивати уміння, виділяти головне, узагальнювати прочитане у вигляді тези, ставити проблемні запитання), кероване читання з передбаченням (мета – після читання кожної частини учні дають відповідь на запитання, пропонується зробити передбачення стосовно того, що буде далі, а після читання наступної частини це передбачення аналізується), читання зі складанням діаграми Вена (мета – розвивати навички порівняння інформації).

Отже, на вчителя літератури суспільством покладено важливе завдання: сформувати особистість, яка вміє репрезентувати себе, адаптуватися до незвичних життєвих реалій, відстоювати свою думку й власну гідність, бути активною, ініціативною, наполегливою в досягненні поставленої мети, тому уроки літератури мають створювати належні умови для розвитку читацької компетентності школярів, формування їхнього досвіду творчої діяльності та емоційно-ціннісного сприйняття світу.

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
2. Корейко Л., Стельмащук М. Формування читацької компетентності на уроках літератури рідного краю. URL: <https://naurok.com.ua/metodichniy-posibnik-formuvannya-chitacko-kompetentnosti-na-urokah-literaturi-ridnogo-krayu-292594.html>
3. Яценко Т. О. та ін. Українська література. 5–6 класи: модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL: https://drive.google.com/file/d/1NJyC96_f3hglHcWCTP6Q2ixXJv3ehlxb/view
4. Яценко Т.О. Формування предметної компетентності учнів 5-6 класів Нової української школи в процесі навчання української літератури. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732332>